

СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО І МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

УДК 331.5(477)372

DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/164-1>**Лагодієнко В. В.**доктор економічних наук, професор,
Одеська національна академія харчових технологій
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9768-5488>**Швець О. В.**кандидат економічних наук, докторант,
Міжнародний університет бізнесу і права (м. Херсон)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8619-7371>**Долинська О. О.**завідуюча лабораторією кафедри маркетингу, підприємництва і торгівлі,
Одеська національна академія харчових технологій**Lagodiienko Volodymyr**

Odessa National Academy of Food Technologies

Shvets Oleksandr

International University of Business and Law (Kherson)

Dolynska Olena

Odessa National Academy of Food Technologies

МЕТОДИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ДОСЛІДЖЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

У статті встановлено, що мобільність економічно активного населення змінює усталену структуру трудового та демографічного потенціалу країн та регіонів, в окремих випадках підсилюючи дисбаланс, а в інших – балансує існуючі диспропорції розподілу трудових ресурсів. Передумовою визначення напрямів регулювання міжнародної міграції кваліфікованих кадрів в умовах глобалізації є дослідження міграційних потоків та оцінка міграційних настроїв населення країни чи території. Запропонована система детермінантів формування міграційних мотивів дала змогу формалізувати та побудувати базову модель міграційної привабливості країни, що може бути застосована для компаративного аналізу. При дослідженні міграційних процесів застосовують якісні методи, що полягають у структурному описі міграційних потоків, та кількісні методи, які полягають в обробці статистичної інформації і базуються на розрахунку детермінованих показників. Вплив держав на міграційні процеси відбувається у формі регулювання кількісного та якісного складу мігрантів, захисту їх прав і свобод і може здійснюватися прямо чи опосередковано за умови, що інституційні суб'єкти формуватимуть спільні завдання та здійснювати їхню реалізацію відповідно, окреслених напрямів реалізації державної політики.

Ключові слова: економічна активність населення, міжнародна трудова міграція, міграційна політика, регіональна інтеграція, соціально-економічні трансформації, методи оцінки.

METHODOLOGICAL TOOLS FOR THE STUDY OF INTERNATIONAL LABOR MIGRATION IN THE CONDITIONS OF GLOBALIZATION

The current dynamic conditions of the global economic environment require countries and regions to build and implement an effective socio-economic strategy, an integral part of which is the management of human resources and their migration. The purpose of this article is development of a methodology for systematic research of international migration of human resources in the context of socio-economic transformations and substantiation on this basis of new conceptual principles of diagnosis and regulation of migration processes of economically active population at the national, interstate and regional levels. A prerequisite for determining the areas of regulation of international migration of qualified personnel in the context of globalization is the study of migration flows and assessment of migratory attitudes of the population of the country or territory. Quantitative and qualitative methods are used in the study of migration processes. Quantitative methods allow us to identify patterns of development of the phenomenon and derive common features, while qualitative methods allow us to make a structural description and explain the dynamics of the process. In turn, the proposed system of determinants of the formation of migration motives made it possible to formalize and build a basic model of migration attractiveness of the country, which can be used for comparative analysis. In the study of migration processes, qualitative methods are used, which consist in the structural

description of migration flows, and quantitative methods, which consist in the processing of statistical information and are based on the calculation of deterministic indicators. The influence of states on migration processes takes the form of regulating the quantitative and qualitative composition of migrants, protecting their rights and freedoms and can be carried out directly or indirectly, provided that institutional actors will form common tasks and implement them in accordance with the outlined areas of public policy.

Keywords: economic activity of the population, international labor migration, migration policy, regional integration, socio-economic transformations, evaluation methods.

JEL classification: J21, F22, O15

Постановка проблеми. Міжнародна міграція спричиняє гостру політичну полеміку в усьому світі, а враховуючи її соціо-демографічну природу має виключне соціально-економічне значення, адже мобільність економічно активного населення змінює усталену структуру трудовою та демографічного потенціалу країн та регіонів, в окремих випадках підсилюючи дисбаланс, а в інших – балансує існуючі диспропорції територіального, статево-вікового та професійного розподілу трудових ресурсів. Сучасні динамічні умови глобального економічного середовища вимагають від країн та регіонів побудови та реалізації дієвої гео економічної стратегії, невід'ємною частиною якої стає управління людськими ресурсами та їх міграцією. Сьогодні міжнародна трудова міграція набуває все більшого поширення, водночас зростає і вимушена міграція. Причинами цього є економічні проблеми, загострення військово-політичних конфліктів, кліматичні зміни. При цьому, соціально-економічне значення міжнародної міграції економічно активного населення виявляється у сприянні подоланню його бідності – сума грошових переказів міжнародних мігрантів у країни їх походження щорічно зростає, а переважна їх частина спрямовується в країни з низькими та середніми доходами. Активізації міжнародної міграції сприяє усунення інституційних бар'єрів міжнародної мобільності людських ресурсів, проте, численні кризові явища (нелегальна міграція, торгівля людьми, тінізація доходів мігрантів, гуманітарні проблеми, соціальна та безпекова напруга) свідчать про недоліки інституційного середовища формування та реалізації міграційної політики країн, а поглиблення економічної інтеграції у менш розвинених регіонах світу вимагає побудови регіональної міграційної політики як елементу гео економічних стратегій регіональних інтеграційних об'єднань тощо.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Проблемам міжнародного регулювання трудових міграційних процесів та формуванню міграційної політики присвятили свої праці Р.Г. Адамс (R. H. Adams), М.М. Відякіна, О.А. Малиновська, П. Качмарчик (P. Kaczmarczyk), М. Лешінська (M. Lesińska), С.І. Пирожков, О.В. Позняк, І.М. Прибиткова, Н. Спатафора (N. Spatafora), Р.Д. Стаканов, П. Файнзильбер (P. Fajnzylber), Дж. А. Френкель (J.A. Frankel), Д. Янг (D. Yang) та інші вчені і дослідники. Високо оцінюючи наукові результати зазначених вчених, а також визнаючи необхідність встановлення ролі та місця інститутів у регулюванні міжнародної міграції людських ресурсів на всіх рівнях міжнародних економічних відносин в умовах соціально-економічних трансформацій, вважаємо за доцільне зосередити також увагу на проблемах формування та реалізації міграційної політики в ході регулювання міграційних процесів економічно активного населення регіонів.

Метою статті є розробка методології системного дослідження міжнародної міграції людських ресурсів в умовах соціально-економічних трансформацій та обґрунтування на цій основі нових концептуальних засад діагностики та регулювання міграційних процесів економічно активного населення на національному, міждержавному та регіональному рівнях.

Виклад основного матеріалу. Масштаби міжнародної міграції економічно активного населення, пов'язана з цим необхідність захисту внутрішнього (регіонального) ринку трудових ресурсів та переваги від залучення іноземних кваліфікованих фахівців зумовили необхідність розробки заходів щодо регулювання міграційних потоків.

Передумовою визначення напрямів регулювання міжнародної міграції кваліфікованих кадрів в умовах глобалізації є дослідження міграційних потоків та оцінка міграційних настроїв населення країни чи території. Для цього слід здійснити аналіз статистичних даних щодо обсягів і напрямів зовнішньої трудової міграції населення, рівня безробіття, демографічної ситуації, кількості отриманих дозволів на працевлаштування мігрантами за кордоном, грошових переказів мігрантів тощо.

При дослідженні міграційних процесів застосовують кількісні та якісні методи. Кількісні методи дозволяють виділити закономірності розвитку явища та вивести спільні ознаки, в той час як якісні методи дозволяють здійснити структурний опис та пояснити динаміку процесу [1, с. 17].

Якісні методи дозволяють здійснити структурний опис міграційних потоків, кількісні – виділити закономірності розвитку явища та пояснити динаміку процесу. Кількісні методи дослідження динаміки міграційних зрушень полягають в обробці статистичної інформації і базуються на розрахунку детермінованих показників, таких як масштаби та коефіцієнти прибуття та вибуття, міграційне сальдо, валова міграція, коефіцієнт загального міграційного обороту та результативність міграції [2, с. 28; 3, с. 82].

1. Масштаби прибуття – число мігрантів, які прибули в країну з-за кордону за певний період часу.

2. Масштаби вибуття – число емігрантів, що вибули за кордон з країни за певний період часу.

3. Коефіцієнт прибуття – характеризує інтенсивність міграційного притоку населення; демонструє вплив міграційного притоку у формуванні населення території; є своєрідною мірою привабливості території у якості місця проживання для населення інших територій, розраховується в проміле або на 10 тис. осіб.

$$КП = МП / ЧНс, \quad (1)$$

де КП – коефіцієнт прибуття; МП – масштаби прибуття; ЧНс – середньорічна чисельність населення країни/регіону, осіб.

4. Коефіцієнт вибуття – характеризує інтенсивність міграційного відтоку населення, показує вплив міграційного відтоку у формування населення території; одночасно з цим показник показує рівень непривабливості території у якості місця проживання, розраховується в проміле або на 10 тис. осіб.

$$KB = MB / ЧНс, \quad (2)$$

де KB – коефіцієнт вибуття; MB – масштаби вибуття; $ЧНс$ – середньорічна чисельність населення країни/регіону, осіб.

5. Сальдо міграції (чиста міграція, міграційний приріст) ($См$) – різниця між числом осіб, які прибули в країну і вибули з неї за певний період часу:

$$См = МП - MB, \quad (3)$$

де $МП$ – масштаби прибуття; MB – масштаби вибуття.

6. Валова міграція (сукупна міграція) ($Вм$) – сумарне число осіб, які прибули в країну і вибули з неї за певний період часу:

$$Вм = МП + MB, \quad (4)$$

де $МП$ – масштаби прибуття; MB – масштаби вибуття.

7. Коефіцієнт міграційного обороту – відношення валової міграції до загальної чисельності населення країни:

$$КМО = (МП + MB) / ЧНс, \quad (5)$$

де $КМО$ – коефіцієнт міграційного обороту; $МП$ – масштаби прибуття; MB – масштаби вибуття.

8. Результативність міграції – відношення числа осіб, що вибули к певної території, до числа осіб, що прибули. Показник демонструє скільки вибулих осіб припадає на одного прибулого, чи, іншими словами, у скільки разів потік вибулих перевищує потік прибулих. Вагома характеристика міграції, що свідчить про ступінь закріплення мігрантів в країні. Чим вищий зазначений коефіцієнт, тим вища частка мігрантів, що не адаптувалися до нових умов проживання та зайнятості.

$$PM = MB / МП, \quad (6)$$

де PM – результативність міграції; $МП$ – масштаби прибуття; MB – масштаби вибуття.

Числові характеристики міграції використовуються як в абсолютному, так і у відносному виразі у розрахунку на 1000 осіб відповідної території чи соціально-демографічної групи населення.

Дослідження схильності населення до міграції є більш складним завданням, ніж оцінка числа осіб, що вже прийняли рішення про переїзд. Натомість для розробки державної політики з управління міграційними потоками важливим завданням є виявлення саме міграційних настроїв та прогнозування потенційних масштабів міграції з метою попередження відтоку кваліфікованого персоналу.

Наразі всі наявні підходи до кількісної оцінки схильності населення до міграції у тому чи іншому регіоні використовують дані вибіркового соціологічного досліджень. Недоліком використання даних соціологічних досліджень є висока трудомісткість збору інформації та швидка втрата її актуальності. Результати соціологічних опитувань можуть використовуватися як у чистому вигляді, так і з подальшою експертною

обробкою. Наприклад фахівці Центру східних досліджень застосовують метод Дельфі для прогнозування обсягів міграції між країнами ЄС. Дослідниками здійснено аналіз результатів анонімних опитувань експертів різних професійних груп (державних службовців, науковців, представників громадськості та міжнародних організацій) у країнах Вишеградської четвірки та країнах Східного партнерства [4, с. 5]. Американський інститут громадської думки GALLUP визначає індекс потенційної чистої міграції, що показує різницю між кількістю дорослого населення, яке за сприятливої можливості погодиться іммігрувати в країну, та кількістю осіб, що погодяться емігрувати, у відношенні до загального обсягу дорослого населення [5, с. 8].

При математичному моделюванні міграційних процесів, що базуються на даних офіційної статистики, важливим завданням є вибір та врахування факторів, які впливають на обсяги міграційних потоків. Базові математичні моделі оцінки схильності населення до міграції та прогнозування її обсягів базувалися на положеннях гравітаційного закону просторової взаємодії, відповідно до якого «демографічна» сила тяжіння між регіонами обернено пропорційна відстані між ними. Дж. Ціпф запропонував так звану гравітаційну модель прогнозування обсягів міграції між регіонами, що мала вигляд [6]:

$$Mij = GPi \cdot PjRij2, \quad (7)$$

де Mij – масштаби міграції між містами i та j ; Pi , Pj – чисельність населення в містах i та j відповідно; $Rij2$ – відстань між містами i та j ; G – статистично розрахована постійна «гравітації».

Відповідно до наведеної моделі міграційний потік між регіонами прямо пропорційний населенню в регіонах вибуття та прибуття та обернено пропорційний квадрату відстані між ними. Недоліком зазначеної моделі є припущення відносно симетричності міграційних потоків між регіонами, що на практиці не відповідає дійсності, а також неврахування факторів соціально-економічного розвитку регіонів, що впливають на прийняття особою рішення про міграцію.

В якості альтернативи гравітаційним моделям виступають моделі проміжних можливостей Стоуфера [7]. Соціолог вважав, що кількість людей, які переміщуються на певну відстань, обернено пропорційна кількості перешкод і прямо пропорційна кількості перспектив, що відкриваються перед мігрантами. До перешкод Стоуфер відносив усі обставини, що заважають міграційному процесу (витрати на пересування, нестача інформації, негативне ставлення місцевого населення до приїжджих, політичні та законодавчі обмеження тощо). Тобто він вважав, що відстань і чисельність населення двох територій не головне, що визначає обсяги міграції між ними. Перевагою даної теорії є те, що в ній враховуються різні чинники, які впливають на ймовірність міграції.

Теорія, що дозволяла б врахувати багатофакторність соціально-економічних процесів, що впливають на прийняття індивідом рішення про міграцію, була запропонована Лі у 1966 році і мала назву теорії «притягання-виштовхування» (Push-Pull theory) [8]. Відповідно до неї, на обсяги міграції впливає одночасно відстань між регіонами, фактори регіонів вибуття та прибуття та індивідуальні характеристики мігрантів (рис. 1). Фактори «поштовху» діють на потенційного

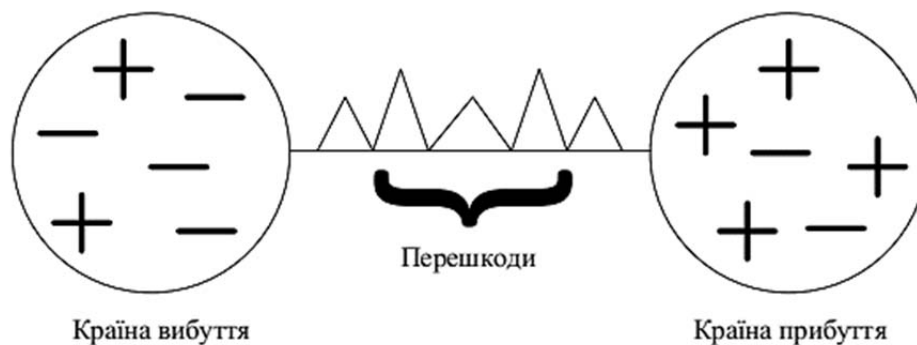

Рис. 1. Узагальнена схема моделі «притягання-виштовхування»

Джерело: [9, с. 6]

мігранта у країні вибуття, відповідно фактори «притягання» діють у країні прибуття трудового мігранта. Крім того, теорія враховує наявність перешкод, що діють на безпосередній процес переміщення персоналу, такі як відстань, вартість переїзду тощо.

Оцінка та прогнозування обсягів зовнішньої міграції дозволяють приймати рішення про необхідність та засоби регулювання міграційних потоків. Регулювання процесів зовнішньої трудової міграції може здійснюватися як за допомогою державних важелів впливу, так і через ринкові механізми. На окрему увагу заслуговують недержавні структури, зокрема громадські організації, профспілки, кредитні спілки, благодійні фонди, які протягом останніх років беруть активну участь у вирішенні проблем, пов'язаних з міжнародною трудовою міграцією [10, с. 4]. Ринкове регулювання міграції персоналу відбувається шляхом формування попиту і пропозиції на робочу силу відповідного рівня професійної кваліфікації та із визначенням рівнем оплати праці. При цьому на першому місці стають інтереси роботодавців, зацікавлених у зменшенні витрат на фонд оплати праці та соціальне забезпечення працівників. Необхідність державного регулювання виникає, оскільки ринок праці неспроможний самостійно контролювати масштаби переміщення трудових мігрантів, зокрема працівників низької кваліфікації, і захистити інтереси осіб, що працевлаштовані за кордоном. Функції міждержавного розподілу робочої сили виконують органи виконавчої влади, окремі аспекти міграційних процесів вивчають та регулюють також спеціально створені міжнародні організації, такі як Міжнародна організація праці, Міжнародна організація з міграції, Всесвітня організація охорони здоров'я, ЮНЕСКО тощо.

Серед українських вчених, що займаються проблемами міжнародної міграції робочої сили, слід відзначити Н. Вавришук і Р. Стаканова. У своїй дисертації Н. Вавришук використовує методику на основі неокласичної теорії міжнародної міграції і теорії міграційних мереж, скориставшись моделлю, запропонованою дослідниками П. Педерсон, М. Плиткова і Н. Сміт. Відмітимо, що в моделі побудованій автором використовується метод панельних даних з фіксованими ефектами таким чином, щоб дослідити рівень граничного впливу факторів міграції на імміграційні потоки до країн ЄС, для чого побудовані дві специфікації моделі. В дослідженні розраховується граничний вплив ВВП на рівень співвідношення кількості працівників-іммі-

грантів до населення країни-реципієнта, а також граничний вплив ВВП на рівень співвідношення загальної кількості іммігрантів до населення країни-реципієнта. За результатами дослідження автор робить висновок, що збільшення ВВП у країні-реципієнті на 1% призводить до зростання рівня трудової імміграції від 1,22 до 1,62% і рівня загальної імміграції від 0,6 до 0,76%. Таким чином, країни із вищим рівнем доходу на душу населення є більш привабливими для іммігрантів [11].

Методика, яку використовує Р. Стаканов у своїй дисертації також зводиться до кореляційного аналізу, за допомогою якого виконується розрахунок впливу факторів на зміну ВВП країни-експортера робочої сили, серед яких обсяг грошових переказів мігрантів, зменшення соціальних витрат держави на робочу силу, яка емігрувала за кордон, частка робочої сили, що емігрувала та ін. Позитивним ефектом від міграції автор називає отримання грошових переказів та мультиплікаційного ефекту, який вони приносять, зменшення рівня бідності, а також заохочення отримання освіти [12].

При цьому, аналіз трудової міграції різних країн демонструє, що існує більш широкий набір факторів міграції. Тому, на наш погляд, необхідним є продовження досліджень в даному напрямку. З метою поглибленого аналізу процесу міжнародної міграції, а також розробки ефективних заходів впровадження ефективної міграційної політики, ми звернулися до виявлення чинників впливу на зовнішню міграцію в масштабах країни. З метою дослідження кожного з факторів, нами використано дослідження емпіричних даних за допомогою економетричного моделювання, яке на наш погляд, підходить найкраще саме для дослідження макроекономічних факторів, що впливають на міграцію.

Слід відзначити, що економетричне моделювання дозволяє можливість проведення аналізу часових рядів і панельних даних. Використання часових рядів доречно у випадках наявності кількості спостережень для одного об'єкту більше, ніж 25–30. Для нашого дослідження прикладом може бути виявлення впливу різних макроекономічних факторів на кількість мігрантів. У свою чергу, панельні дані використовують при наявності невеликої кількості спостережень для одного об'єкту, при цьому кількість об'єктів відмінна від одиниці. Зауважимо, що панельні дані – це дані про спостереження кожного об'єкту упродовж певного періоду часу. Спостереження відбувається багаторазово і з заздалегідь завданим інтервалом, наприклад щомі-

сячно, щоквартально, щорічно і т.д. Панельні дані складаються з ознак, об'єктів і часу, за допомогою яких оцінюються параметри регресійних залежностей [13, с. 268].

Зауважимо, що економетричне моделювання за допомогою регресійного аналізу відображає лише математичні залежності змінних, а оцінка складних причинно-наслідкових відносин економічних об'єктів потребує обґрунтованого опису за допомогою систем економетричних рівнянь і досвідченого тлумачення економічних процесів дослідником.

У свою чергу, запропонована Шиманською К.В. система детермінантів формування міграційних мотивів дала змогу формалізувати та побудувати базову модель міграційної привабливості країни, що може бути застосована для компаративного аналізу [14]. В найбільш узагальненому представленні дана модель має суми синтетичних показників, агрегованих за групами детермінантів (формула 2):

$$I_{migr} = \gamma_1 D_E + \gamma_2 D_S + \gamma_3 D_P + \gamma_4 D_L + \gamma_5 D_N, \quad (8)$$

де D_E , D_S , D_P , D_L , D_N – показники міграційної привабливості за групами економічних, соціо-демографічних, політико-безпекових, мовно-культурних та еколого-природничих детермінантів, відповідно; γ – ваговий коефіцієнт групи детермінантів.

Апробація розробленої економіко-математичної моделі міграційної привабливості в межах даного дослідження передбачала: вибір досліджуваного періоду 2011–2017 рр.; територіальне обмеження апробації моделі (розроблену модель апробовано на прикладі офіційних статистичних даних та даних міжнародних рейтингів України, інших країн Східного партнерства ЄС та ЄС); розрахунок вагових коефіцієнтів (на основі агрегації індивідуальних оцінок експертів щодо важливості детермінантів) та розрахунок показників моделі; перевірку адекватності сформованої моделі (на основі використання чисельного експерименту кореляційного методу аналізу щодо впливу рівня міграційної привабливості України за досліджуваній період на показник еміграції населення).

Для апробації моделі розраховано показник міграційної привабливості України у 2011–2017 рр., який у таблиці 1 конкретизовано за групами детермінант.

Отриманий інтегральний показник може бути використаний для побудови регресійної моделі його впливу на показники кількості запитів громадян України на надання притулку в країнах ЄС за аналогічний період. Множинний коефіцієнт кореляції $R=0,857$, коефіцієнт детермінації $R^2 = 0,734449$ та нормалізований коефіцієнт $R^2 = 0,678304$ вказують на суттєвий вплив показ-

ника міграційної привабливості України на кількість шукачів притулку з України у досліджуваній період. Для цілей проведення компаративного аналізу розраховано показники міграційної привабливості за аналогічний період для країн ЄС та країн Східного партнерства (в складі останнього враховано і показники України), що дозволяє порівняти рівень міграційної привабливості обраних країн [1].

Результати дослідження дозволяють стверджувати про доцільність імплементації вказаної моделі у методики органів державної влади для дослідження рівня міграційної привабливості, використання її при здійсненні аналітичних досліджень міжнародними та регіональними організаціями, а також неурядовими громадськими організаціями з метою рейтингування країн світу за рівнем міграційної привабливості та в контексті формування у них факторів «притягування-виштовхування», які визначають вектори міграційних потоків.

Висновки. Оцінка та прогнозування обсягів міжнародної міграції економічно активного населення дозволяють приймати рішення про необхідність та засоби регулювання міграційних потоків. При дослідженні міграційних процесів застосовують якісні методи, що полягають у структурному описі міграційних потоків, та кількісні методи, які полягають в обробці статистичної інформації і базуються на розрахунку детермінованих показників. Вплив держав на міграційні процеси відбувається у формі регулювання кількісного та якісного складу мігрантів, захисту їх прав і свобод і може здійснюватися прямо чи опосередковано за умови, що інституційні суб'єкти (міністерства закордонних справ, освіти і науки, охорони здоров'я, соціальної політики тощо, посольства та консульства) формуватимуть спільні завдання та здійснювати їхню реалізацію відповідно, окреслених напрямів реалізації державної політики, зокрема: 1) політики зайнятості в частині: доступності сфер працевлаштування; доступу до системи соціального страхування, пов'язаного із зайнятістю; усунення трудової дискримінації; 2) соціальної політики в частині: доступності державних послуг охорони здоров'я; доступу до системи соціального страхування; доступу до соціальних адміністративних послуг; 3) освітньої політики в частині: доступності початкової/середньої освіти; доступності технічно-професійної освіти; доступності вищої освіти; доступу до здобуття наукового ступеня; 4) інформаційної політики в частині: формування системи державної та регіональної статистики; інформаційної підтримки мігрантів

Таблиця 1

Показники міграційної привабливості України в 2011–2017 рр. (за групами детермінант)

Показник/роки	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Е (економічні)	0,5085	0,5065	0,5114	0,5446	0,5279	0,5308	0,5120
С (соціальні)	0,6374	0,6119	0,6125	0,6038	0,5855	0,6314	0,6680
Р (політико-безпекові)	0,4490	0,4820	0,4726	0,3991	0,3838	0,3678	0,3819
Л (мовно-культурні)	0,7749	0,6470	0,6879	0,7026	0,7026	0,7026	0,7414
Н (еколого-природничі)	0,6437	0,6121	0,6180	0,6169	0,6196	0,6181	0,6510
Міграційна привабливість (інтегральний показник)	0,5468	0,5388	0,5419	0,5368	0,5236	0,5285	0,5354

Джерело: за даними [1]

та їх сімей; інформаційної підтримки громадськості; 5) інфраструктурної політики в частині: доступності права проживання на території країни; доступності права керування автотранспортними засобами; 6) без-

пекової політики в частині: доступності громадянства; доступності воз'єднання сімей; вимог з натуралізації; доступу до політичних прав; підтримки реалізації прав національних меншин тощо.

Список використаних джерел:

1. Слюсаревський М.М., Блинова О.Є. Психологія міграції : навч. посіб. Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. Кіровоград : ТОВ «Імекс ЛТД», 2013. 244 с.
2. Корель І., Корель Л. Миграционные и макроэкономические процессы в постсоциалистической России: региональный аспект. РПЭИ, Фонд Евразия, 1999. 81 с.
3. Осипенкова О.Ю. Миграционные процессы: методы моделирования и прогнозирования (на примере Московской области). *Вестник Екатеринбургского института*. 2016. № 3 (35). С. 79–85.
4. Ярошевич М. Прогноз міграції між ЄС, країнами Вишеградської четвірки та Східною Європою: наслідки скасування візового режиму. Центр східних досліджень. Варшава. Польща, 2014. 184 с.
5. Esipova N., Pugliese A., Ray J. Potential net migration index declines in many countries. GALLUP. Washington, D. C., 2014. URL: http://news.gallup.com/poll/166796/potentialnet-migration-index-declines-countries.aspx?utm_source=PNMI&utm_medium=search&utm_campaign=tiles (дата звернення: 20.10.2020).
6. Zipf G. Human behaviour and the principle of least effort. Addison-Wesley Press. Cambridge, Mass., 1949. 573 p.
7. Stouffer S. Intervening opportunities and competing migrants. *Journal of regional science*. 1960. Vol. 2, Issue 1. P. 26.
8. Lee E. A Theory of Migration. *Demography*. 1966. № 3(1). P. 47–57.
9. Migration Conceptual Framework: Why do people move to work in another place or country? AAG Center for Global Geography Education. 2011. P. 12. URL: http://cgge.aag.org/Migration1e/ConceptualFramework_Jan10/ConceptualFramework_Jan105.html (дата звернення: 20.10.2020).
10. П'ятковська О.Р. Механізми регулювання міжнародної трудової міграції: визначення операційного поняття. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. Вип. 8. С. 66–70.
11. Вавришук Н.Г. Міжнародна міграція робочої сили в контексті розширення Європейського Союзу : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.02. Київ, 2007. 20 с.
12. Стаканов Р.Д. Вплив трудової еміграції на макроекономічний розвиток України : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.02. Київ, 2010. 20 с.
13. Ратникова Т.А. Введение в эконометрический анализ панельных данных. *Экономический журнал ВШЭ*. 2006. № 2. С. 267–316.

References:

1. Sliusarevskiy M.M., Blynova O.Ye. (2013) *Psikhologhiia mihratsii* [Psychology of migration]. Kirovohrad : TOV «Imeks LTD». (in Ukrainian)
2. Korel' I., Korel' L. (1999) *Migracionnye i makroekonomicheskie processy v postsocialisticheskoy Rossii: regional'nyj aspekt* [Migration and macroeconomic processes in post-socialist russia: regional aspect]. RPEI, Fond Evrazija. (in Russian)
3. Osipenkova O.Yu. (2016) *Migracionnye processy: metody modelirovaniya i prognozirovaniya (na primere Moskovskoj oblasti)* [Migratory processes: methods of modeling and forecasting (on the example of the Moscow region)]. *Vestnik Ekaterininskogo instituta*, vol. 3 (35), pp. 79–85.
4. Yaroshevych M. (2014) *Prohnoz mihratsii mizh YeS, krainamy Vyshehradskoi chetvirky ta Skhidnoiu Yevropoiu: naslidky skasuvannya vizovoho rezhymu* [Forecast of migration between the EU, the Visegrad Four and Eastern Europe: the consequences of the abolition of the visa regime]. *Tsentr skhidnykh doslidzhen. Varshava. Polshcha*.
5. Piatkovska O.R. (2015) *Mekhanizmy rehuliuвання mizhnarodnoi trudovoi mihratsii: vyznachennia operatsiinoho poniattia. Global and National Problems of Economy*, vol. 8, pp. 66–70. (in Ukrainian)
6. Esipova N., Pugliese A., Ray J. (2014) Potential net migration index declines in many countries. GALLUP. Washington, D.C. Available at: http://news.gallup.com/poll/166796/potentialnet-migration-index-declines-countries.aspx?utm_source=PNMI&utm_medium=search&utm_campaign=tiles (accessed 20 October 2020).
7. Zipf G. (1949) *Human behaviour and the principle of least effort*. Addison-Wesley Press. Cambridge, Mass.
8. Stouffer S. (1960) Intervening opportunities and competing migrants. *Journal of regional science*, vol. 2, Issue 1, p. 26.
9. Lee E. A (1966) *Theory of Migration. Demography*, vol. 3 (1), pp. 47–57.
10. Migration Conceptual Framework: Why do people move to work in another place or country? AAG Center for Global Geography Education. Available at: http://cgge.aag.org/Migration1e/ConceptualFramework_Jan10/ConceptualFramework_Jan105.html (accessed 20 October 2020).
11. Vavryshchuk N.H. (2007) *Mizhnarodna mihratsiia robochoi syly v konteksti rozshyrennia Yevropeiskoho Soiuzu* [International labor migration in the context of the enlargement of the European Union]: (PhD Thesis), Kyiv: National University of «Kyiv-Mohyla Academy».
12. Stakanov R.D. (2010) *Vplyv trudovoi emihratsii na makroekonomichnyi rozvytok Ukrainy* [The impact of labor emigration on the macroeconomic development of Ukraine]: (PhD Thesis), Kyiv: Taras Shevchenko National University of Kyiv.
13. Ratnikova T.A. (2006) *Vvedenie v jekonometricheskij analiz panel'nyh dannyh* [Introduction to Econometric Analysis of Panel Data]. *The HSE Economic Journal*, no 2, pp. 267–316.